

מראי מקומות, שיעור מאת הג"ר דניאל קפלן שליט"א

פסחים מה. - בענין היתר מצטרף לאיסור

1. פסחים מב., וז"ל, "ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וזומן של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים ר"א אומר אף תכשיטי נשים זה הכלל כל שהוא ממין דגן הרי זה עובר בפסח הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת."

ותוס' שם ד"ה ואלו עוברין, וז"ל, "פ"ה לעבור עליהן בבל יראה ובבל ימצא וגם ריב"א מדקדק מלשון עוברים דמשמע עוברין מן העולם ואין נראה לר"ת דמשמע דכל הנך מרבינן מכל מחמצת לא תאכלו ואפילו באכילה לא הוה מיחייב אי לאו דרבייא קרא ומהיכי תיתי בל יראה ובל ימצא ונראה לר"ת דאלו עוברין פ"י האוכלין ועוברין היינו מעל השולחן דלאו בני מיכל נינהו אבל בל יראה ליכא."

2. פסחים דף מג., וז"ל, "מאן תנא דחמץ דגן גמור ע"י תערובות ונוקשה בעיניה בלאו אמר רב יהודה אמר רב ר"מ היא דתניא שיאור ישרף ונותנו לכלבו והאוכלו בארבעים."

3. שם מד., וז"ל, "אמר ליה אביי לרב דימי וכל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור והתנן המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו בלבד והוינן בה מקום מגעו אמאי פסולה הא בטלי להו תבלין ברוב ואמר רבה בר בר חנה מה טעם הואיל וזר לוקה עליהן בכזית היכי דמי לאו משום דהיתר מצטרף לאיסור לא מאי כזית דאיכא כזית בכדי אכילת פרס וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא היא א"ל אין אי הכי אמאי פליגי רבנן עליה דר"א בכותח הבבלי אלא מאי משום דהיתר מצטרף לאיסור סוף סוף אמאי פליגי רבנן עליה דר"א בכותח הבבלי אלא הנח לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס אי בעיניה דקשריף וקאכיל ליה בטלה דעתיה אצל כל אדם ואי משטר קשטר ואכיל לית ביה כזית בכדי אכילת פרס."

4. ורש"י שם מה., וז"ל, "ורבנן דפליגי עליה דר"א בכותח הבבלי אלמא לית להו טעם כעיקר דאורייתא מפקי להאי משרת להיתר מצטרף לאיסור כר"ע ובגייעולי נכרים סבירא להו דחידוש הוא כרבנן והכי אמרינן נמי בכל הבשר דאיכא למאן דאמר טעמו ולא ממשו דרבנן."

בשאינו מינו מה ראו חכמים לחלק בדבר שיש לו מתירין בין מינו לשאינו מינו ומאיזה טעם וכך נראה לי בטעמו של דבר דחזינא לרבנן ולר' יהודה דאיפלגו במין במינו אי בטיל או לא ואמרינן בפ' הקומץ רבה (מנחות כב) דשניהם מקרא אי דרשו דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר שאע"פ שדמו של פר מרובה קרי ליה דם השעיר אלמא לא בטיל וקסבר ר' יהודה דהיינו טעמא משום דמין במינו לא בטיל לפי שכל דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו ומשום הכי סבירא ליה לר' יהודה בכולהו איסורי דמין במינו לא בטיל ורבנן לא משמע להו הכי דמכל מקום מין במינו

5. ר"ן נדרים נב., וז"ל,

"וקשיא להו לרבנותא ז"ל היכי אמרינן הכא דאם יש בו בנותן טעם אסור. דמשמע הא אין בו בנותן טעם מותר והא נדרים דבר שיש לו מתירין הוא כדאמרינן לקמן בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף נט) משום דמצוה לאיתשולי עליהו מדרבי נתן וקיימא לן דכל שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל וכו' ולי נראין דברי הרב אלפסי ז"ל דכי תנן הכא דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטיל הני מילי כל שאסור עכשיו ועתיד להיות נותר אחר זמן כנדרים משום דקא מיבעיא לי כיון דלרבנן בכולהו איסורי מין במינו בטיל כמו

חומרא לדרכי יהודה דכיון שאין דבר זה חלוק מן ההיתר לגמרי באיסור והיתר שהרי אף הוא סופו להיות נותר כמוהו אמרינן שאינו בטל במינו דאי הכי הוה דמו טובא חדא שהן שוין במין ועוד שאינן חלוקים לגמרי באיסור והיתר ומשום הכי לא בטיל אלא בשאינו מינו כדי שאותו חלוק שיש בין מינו לשאינו מינו ישלים אותו שווי שניתוסף כאן משום דבר שיש לו מתירין לפי שהחילוק שבין המינין סיבת הביטול והשווי נותן שלא יהו בטלין.

דאיסור והיתר אין דומין זה לזה כיון דחד אסור וחד שרי שאין ראוי לילך אחר דמיון בעצם אלא אחר חילוקן באיסור והיתר אלא היינו טעמא דדס הפר אינו מבטל דס השעיר משום דכיון דשניהן עולין כלומר שכשרים לזריקה אין מבטלין זה את זה דכי היכי דרי יהודה אזיל אחר דמיון העצם אזלו רבנן אחר דמיון ההיתר ולפיכך כל שחלוקין באיסור והיתר אפי' מין במינו בטיל דהוה ליה כמין בשאינו מינו ומשום הכי אמרינן דבדבר שיש לו מתירין נטו רבנן משום

6. רשב"א חולין צח., וז"ל,

"כל איסורין שבתורה בסי' פירש"י ז"ל אפילו טעמיניה ולית ביה טעמי' בששים אבל נתן טעם אפילו באלף לא בטיל כדאמרינן בכמה דוכתי דטעמא לא בטיל, ולקמן נמי אמרינן יש בהן בני"ט בין יש בהן להעלות ומאה בין אין בהן להעלות באחד ומאה אסור אלמא טעמא לא בטיל, וקתני סיפא אין בהן בני"ט בין יש בהן להעלות ומאה בין אין בהן להעלות באחד ומאה מותרין ואוקימנא בששים אלמא כי אין בהן בני"ט הוי בסי', ומדברי רש"י ז"ל נלמוד דכל היכא דאיכא למיקם אטעמא אף בסי' אין מתירין עד דטעים ליה קפילא, והיינו כלכית באלפס דרבי יוחנן, והא דאמר רבא לעיל אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בששים היינו במין ומינו דליכא למיקם אטעמי' וכגון דליכא קפילא, וכתב עליו הרמב"ן ז"ל א"כ כלכית באלפס בששים שערות ואם לא היה שם קפילא מותרת וקפילא לא בא אלא להחמיר, א"כ היכי מוכח מינה רבא דסמכינן אקפילא, אלא נראה

שהענין כך הוא, כל אימורין שמכירין אותן ולא נתערב בהיתר אלא צירן ורוטבן והיה מן הדין שלא לשער אלא במאי דנפיק מנייהו אלא דלא ידעינן כמה הוא בכי הא אזלינן בטעמא וטעים ליה קפילא, ואי לית ביה טעמא בידוע שנתבטל צירו ורוטבו במיעוט בתוך ההיתר וסמכינן בהא אקפילא, ואע"ג דליכא ששים כשיעור גופו וממשו של איסור שנפל שם, והיינו כלכית באלפס, אבל בשגוף האיסור נתערב ונמוח שם או שאינו ניכר וצריכין אנו לבטלו אז אין סומכינן אטעימת קפילא לפחות מס', ולעולם בסי' ואע"ג דליכא טעמא, וכן נמי אין אנו צריכין לחזר אחר קפילא כלל אלא מתירין אותו מיד, והיינו דכייילינן בכוליה תלמודא כל איסורין שבתורה בסי' כאן ובעבודה זרה (ס"ט א') נמי אמרינן גבי עכברא בשיכרא והילכתא בסי' וכן לכל איסורים שבתורה, אלא מיהו אם נמצא וניכר בו טעם האסור אסור דטעמא לא בטיל, וזה נכון.